

РОЛЬ КРЕДИТУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ У РОЗВИТКУ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ ТА ДОСЯГНЕННІ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

ЛАРІОНОВА Катерина¹, КАПІНОС Геннадій²

¹Хмельницький національний університет

<https://orcid.org/0000-0003-4462-9858>

e-mail: larionovak@khmnu.edu.ua

²Хмельницький національний університет

<https://orcid.org/0000-0002-9995-1759>

e-mail: kapinosh@khmnu.edu.ua

В статті викладено сутність, проблеми управління сталим розвитком України крізь призму умов війни. Зазначено, що в рамках сьогоденних подій в Україні, світовій спільноті доводиться переосмислити глобальні цілі сталого розвитку, а саме сконцентрувати свою увагу на соціально-економічній складовій процесу розвитку. У контексті забезпечення сталого економічного розвитку України, розвиток аграрного бізнесу та диверсифікація джерел його фінансування через механізми кредитування набувають особливого стратегічного значення. Обґрунтована важливість державної підтримки пільгового кредитування для економіки країни та забезпечення продовольчої безпеки в регіоні. Визначені основні програми підтримки сільськогосподарських виробників. Розглянуто фактори, які пояснюють важливість розвитку системи кредитування аграрного бізнесу для забезпечення сталого економічного розвитку України. В статті зазначається, що ефективність кредитного забезпечення аграрного сектору безпосередньо впливає на темпи його технологічної модернізації, рівень продуктивності та експортний потенціал. Це, в свою чергу, визначає стратегічні перспективи розвитку всього агропромислового комплексу України як одного з провідних гравців на глобальному продовольчому ринку. Розроблені основні заходи для покращення системи кредитування вітчизняних сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: кредитування, кредитування сільськогосподарських підприємств, сталий розвиток, цілі сталого розвитку, пільгові кредити, продовольча безпека держави, розвиток аграрного бізнесу, грантові програми.

<https://doi.org/10.31891/mdes/2025-15-11>

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Актуальність дослідження кредитування сільськогосподарських підприємств України зумовлена стратегічною важливістю аграрного сектору для економіки країни та його значним потенціалом у забезпеченні продовольчої безпеки держави. В умовах глобальних викликів, зокрема війни, кліматичних змін та нестабільності світових продовольчих ринків, питання фінансового забезпечення агропідприємств набуває особливої гостроти. Сільське господарство характеризується сезонністю виробництва та тривалим виробничим циклом, що створює об'єктивну потребу у залученні значних обсягів кредитних ресурсів для забезпечення безперервності виробничого процесу та підтримки конкурентоспроможності галузі.

Проблематика дослідження обумовлена низкою факторів, що ускладнюють доступ сільськогосподарських підприємств до кредитних ресурсів. Серед ключових проблем варто відзначити високі відсоткові ставки за кредитами, недосконалість механізмів державної підтримки кредитування аграрного сектору, обмежений доступ до довгострокового фінансування, відсутність ліквідної застави у багатьох сільгоспвиробників та недостатній розвиток альтернативних інструментів фінансування. Особливої уваги потребує дослідження впливу військових дій на території України на доступність кредитних ресурсів для аграрного сектору та пошук ефективних механізмів мінімізації кредитних ризиків в умовах підвищеної невизначеності.

Розвиток аграрного сектору та забезпечення його доступу до фінансових ресурсів є фундаментальною основою сталого економічного розвитку України, оскільки саме цей сектор забезпечує значну частку валютних надходжень до країни через експорт сільськогосподарської продукції, створює робочі місця у сільській місцевості, сприяє розвитку суміжних галузей економіки та формує продовольчу безпеку держави. Ефективне кредитування аграрного бізнесу стимулює впровадження інноваційних технологій, підвищення продуктивності праці та конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської продукції на світових ринках, що в свою чергу забезпечує стабільне економічне зростання та соціальний розвиток сільських територій. Крім того, сталий розвиток аграрного сектору через механізми кредитування сприяє збереженню природних ресурсів та впровадженню екологічно безпечних технологій виробництва, що відповідає принципам сталого розвитку та міжнародним екологічним стандартам.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Питанням управління сталим розвитком займалися такі українські та зарубіжні вчені як Ансофф І. Х., Виханський О. С., Гапоненко О. Л., Панкрухін А. П., Гольдштейн Г. Я., Гранберг О. Г., Львів Д. С., Мінцберг Г., Дж. Пірс, Робертсон Р., Стрикленд А. Дж., Томпсон А. А. та інші. Дослідженню питань розвитку та вдосконаленню кредитування сільськогосподарських підприємств банками України присвячено праці багатьох науковців, зокрема Галас Л., Головчук А., Дем'яненко М., Лайко П., Слав'юк Р., Пасхавер Б., Майорова Т., Негрей М., Саблук П., Чорнобай О. та інші. На основі проведених досліджень та вивчення наукових робіт з даної тематики, можна зробити висновок, що більшість наукових статей спрямовані на дослідження окремих питань щодо переходу України на засади сталого розвитку та питань, що стосуються проблем фінансування аграрної галузі під час воєнного стану. Однак, у сучасних наукових дослідженнях не достатньо розкриті питання щодо альтернативних інструментів фінансування та кредитної підтримки аграрного бізнесу в Україні як основи сталого розвитку в умовах воєнного стану.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є дослідження особливостей кредитування сільськогосподарських підприємств України в умовах воєнного стану, визначення їх ролі у забезпеченні розвитку аграрного бізнесу, як складової сталого розвитку держави та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення системи аграрного кредитування з урахуванням поточних викликів.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

У науковому контексті інтерпретація концепції «сталого розвитку» базується на комплексному аналізі взаємозалежності соціально-економічних та екологічних детермінант, що визначають якісні параметри життєдіяльності суспільства та індивідуума. Сталий розвиток можна концептуалізувати як багатовимірний процес державотворення, що ґрунтується на збалансованій інтеграції економічних, соціальних та екологічних компонентів з метою забезпечення інтеграційної справедливості у задоволенні потреб як теперішніх, так і майбутніх поколінь.

З метою сприяння переходу України на засади сталого розвитку, законодавче та інституційне забезпечення системи публічного управління сталим розвитком, підвищення якості життя населення і досягнення економічної, соціальної та екологічної збалансованості розвитку України було розроблено проєкт Закону України «Про Стратегію сталого розвитку України до 2030 року». Для формування концептуальних засад досягнення цілей сталого розвитку Україна запропонувала чотири базових складових осмислення 17 глобальних цілей: соціальну, економічну, екологічну, управлінську (рис. 1). Додатково варто відзначити, що така чотирикомпонентна структура забезпечує системний підхід до імплементації цілей сталого розвитку та створює передумови для формування комплексної політики сталого розвитку з урахуванням національної специфіки та глобальних викликів сучасності [1].

Сучасні геополітичні виклики, зокрема військова агресія проти України, зумовили необхідність кардинального переосмислення пріоритетів у досягненні глобальних цілей сталого розвитку. Якщо донедавна світова спільнота концентрувала зусилля переважно на екологічних аспектах сталого розвитку, то військовий конфлікт в Україні яскраво продемонстрував фундаментальне значення базових передумов розвитку суспільства – миру, економічної стабільності, справедливості та захисту прав людини.

В умовах воєнного стану відбулася суттєва трансформація ієрархії цілей сталого розвитку, де першочергового значення набули соціально-економічні пріоритети як базис національної безпеки та життєзабезпечення держави. Військова агресія спричинила масштабні деструктивні процеси в економіці України, які через механізм мультиплікативного ефекту призвели до дестабілізації макроекономічної ситуації не лише в Україні, але й спровокували значні економічні дисбаланси в європейському регіоні.

У контексті досягнення цілей сталого розвитку України пріоритетного значення набуває комплексне вирішення проблем, породжених військовою агресією, що передбачає: імплементацію механізмів міжнародно-правового врегулювання конфлікту, посилення санкційного тиску на економіку держави-агресора, відновлення територіальної цілісності та суверенітету України, стабілізацію міграційних потоків та розробку ефективної міграційної політики, впровадження програм реінтеграції деокупованих територій, подолання проблем безробіття та падіння реальних доходів населення. Успішна реалізація вищезазначених завдань не лише сприятиме досягненню цілей сталого розвитку України, але й матиме позитивний вплив на відновлення глобальної

економічної стабільності та зміцнення системи міжнародної безпеки. Крім того, досвід України у подоланні наслідків військової агресії може стати важливим кейсом для розробки міжнародних механізмів забезпечення сталого розвитку в умовах геополітичних конфліктів.

Рис. 1. Базові складові сталого розвитку України

Джерело: систематизовано на основі [1; 14]

У контексті забезпечення сталого економічного розвитку України, розвиток аграрного бізнесу та диверсифікація джерел його фінансування через механізми кредитування набувають особливого стратегічного значення. Аграрний сектор є одним із ключових драйверів національної економіки, що забезпечує не лише продовольчу безпеку держави, але й формує значну частку експортного потенціалу країни.

Україна має стратегічне значення як виробник і експортер сільськогосподарських продуктів. Україна в 2024 році спрямувала на зовнішні ринки агропродукції обсягом 24,5 млрд дол. США, що відповідає 59% загального експорту товарів. Це є другим результатом після історичного рекорду 2021 року (27,7 млрд дол. США). Загалом у 2024 році Україна експортувала 78,3 млн. т аграрної продукції. Ключовим для досягнення таких результатів стала нормалізація роботи морських портів України. Якщо у 2023 році Україна експортувала морем 54,8 млн т продукції, то у 2024 році – вже 87,2 млн т. Ще один важливий чинник – продуктивна співпраця України з партнерами, спрямована на розвиток взаємовигідної торгівлі. ЄС продовжив «економічний безвіз» для України» [2].

В умовах глобалізації та посилення конкуренції на світових ринках сільськогосподарської продукції, модернізація та технологічне оновлення агропромислового комплексу потребує значних інвестиційних ресурсів, що актуалізує питання розвитку ефективних механізмів кредитування галузі.

Державна підтримка у сфері пільгового кредитування аграрного бізнесу відіграє визначальну роль у стимулюванні розвитку галузі та підвищенні її конкурентоспроможності. Механізми державної підтримки включають компенсацію відсоткових ставок за кредитами, надання державних гарантій, створення спеціалізованих фондів підтримки агровиробників та реалізацію цільових програм розвитку галузі. Особливого значення набуває державна підтримка малих та середніх сільгоспвиробників, які мають обмежений доступ до фінансових ресурсів через відсутність достатньої застави та високі ризики кредитування.

Важливість розвитку системи кредитування аграрного бізнесу для забезпечення сталого розвитку України обумовлена низкою факторів. По-перше, це сприяє створенню доданої вартості в аграрному секторі через впровадження інноваційних технологій та підвищення продуктивності праці. По-друге, розвиток кредитування стимулює експортний потенціал галузі, що забезпечує

валютні надходження до країни та покращує платіжний баланс. По-третє, це створює мультиплікативний ефект для розвитку суміжних галузей економіки, включаючи харчову промисловість, логістику, машинобудування. По-четверте, ефективне кредитування аграрного сектору сприяє розвитку сільських територій через створення нових робочих місць та покращення соціальної інфраструктури.

Роль держави у системі кредитування аграрного бізнесу повинна фокусуватися на створенні сприятливого інституційного середовища, розробці ефективних механізмів розподілу ризиків між учасниками кредитного процесу та забезпеченні цільового використання бюджетних коштів. Кредитування відіграє ключову роль у розвитку аграрного сектору України. Залучення фінансових ресурсів дозволяє аграріям інвестувати в сучасні технології, оновлювати техніку, розширювати виробництво та підвищувати конкурентоспроможність на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Попри наявність позитивної динаміки у сфері кредитування аграрного сектору, суб'єкти сільськогосподарського виробництва зіштовхуються з комплексом проблемних аспектів. До ключових викликів належать: забезпечення належного рівня заставного майна як обов'язкової умови отримання кредитних ресурсів; волатильність цінової кон'юнктури на ринку сільськогосподарської продукції; наявність системних ризиків, пов'язаних з метеорологічними умовами та трансформацією нормативно-правового поля.

З метою мінімізації зазначених викликів на державному рівні реалізується комплексна політика підтримки агропромислового комплексу через механізми грантового фінансування, компенсацій та інших фінансових інструментів. Імплементация даних заходів державної підтримки створює передумови для забезпечення сталого розвитку сільськогосподарської галузі та зміцнення продовольчої безпеки держави.

Варто відзначити, що ефективність кредитного забезпечення аграрного сектору безпосередньо впливає на темпи його технологічної модернізації, рівень продуктивності та експортний потенціал. Це, в свою чергу, визначає стратегічні перспективи розвитку всього агропромислового комплексу України як одного з провідних гравців на глобальному продовольчому ринку.

З початку 2024 року 12729 агрогосподарств отримали майже 100 млрд гривень банківських кредитів на розвиток. Найбільший обсяг кредитів за різними програмами отримали аграрії таких областей: Київська (21 млрд грн виділено для 1224 підприємств), Дніпропетровська (7,1 млрд грн для 931 підприємства), Вінницька (7 млрд грн для 1260 підприємств), Кіровоградська (6,7 млрд грн для 1 551 підприємства), Одеська (6 млрд грн для 1133 підприємств), Черкаська (5,9 млрд грн для 512 підприємств), Львівська (5,6 млрд грн для 829 підприємств), Тернопільська (5,5 млрд грн для 485 підприємств) [3].

Основна мета пільгових державних програм кредитування та фінансової підтримки аграрного бізнесу в Україні в період фінансової нестабільності та воєнного стану полягає у забезпеченні продовольчої безпеки держави через підтримку безперервного функціонування сільськогосподарського виробництва, стабілізацію внутрішнього продовольчого ринку та збереження експортного потенціалу галузі шляхом надання суб'єктам господарювання доступу до пільгового фінансування операційної діяльності, компенсації частини відсоткових ставок за кредитами та створення сприятливих умов для технічного переоснащення виробництва, що в комплексі спрямовано на підтримку економічної життєздатності агропідприємств та збереження їх виробничого потенціалу в умовах підвищених ризиків господарювання. Основними програмами кредитування та фінансової підтримки аграрного бізнесу в Україні є:

1. Державна програма «Доступні кредити 5-7-9».

Програма спрощує доступ мікро та малого бізнесу до банківського кредитування. У 2024 році за державною програмою «Доступні кредити 5-7-9» було профінансовано 8750 аграрних господарств на 44,5 млрд гривень (табл. 1).

За даною програмою найбільше кредитів отримали підприємства таких областей: Київська (5,5 млрд грн для 816 господарств), Вінницька (3,9 млрд грн для 868 господарств), Одеська (3,8 млрд грн для 798 господарств), Кіровоградська (3,5 млрд грн для 1 097 господарств), Харківська (3,2 млрд грн для 504 господарств), Дніпропетровська (2,7 млрд грн для 566 господарств), Львівська (2,6 млрд грн для 605 господарств), Волинська (2,6 млрд грн для 450 господарств) [3]. Також необхідно зазначити, що вже з початку 2025 року вже 549 господарств, які беруть участь у державній програмі «Доступні кредити 5-7-9%», профінансовано на 2,3 млрд грн.

Такі результати стали наслідком цільового перепрофілювання програми пільгового кредитування. 30 квітня 2024 року Уряд ухвалив зміни до умов кредитування, обмеживши

максимальну суму на поповнення оборотного капіталу до 5 млн грн, водночас зберігши високі ліміти (до 150 млн грн) для підприємств переробної промисловості та інвестиційних цілей. Це було зроблено для переорієнтації державної підтримки на розвиток виробництва та створення продукції з високою доданою вартістю. Фермери з деокупованих територій можуть отримати кредит під 1-3% річних.

Таблиця 1

Стан залучення кредитних коштів суб'єктами підприємництва агропромислового комплексу у 2024 році, у тому числі за державною програмою «Доступні кредити 5-7-9%»

Банки	Кількість суб'єктів, які залучили кредити		Обсяг залученого кредиту / кредитної лінії	
	всього по всіх програмах кредитування	у тому числі за програмою «5-7-9%»	всього по всіх програмах кредитування, грн	у тому числі за програмою «5-7-9%», грн
1. АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК»	323	200	16 808 666,78	2 313 649,90
2. АТ «Райффайзен Банк»	2199	17	14 820 145,00	48 965,90
3. АТ КБ «ПриватБанк»	3 823	3 229	11 490 670,89	10 599 091,27
4. АТ «Ощадбанк»	2 818	2 485	10 611 366,25	7 815 526,31
5. АТ «ПроКредит Банк»	1 109	805	9 372 229,01	5 395 359,84
6. АТ «ОТП Банк»	322	233	6 383 469,88	3 368 987,99
7. АТ «ПУМБ»	530	204	6 261 400,67	1 200 414,20
8. АТ «Укрексімбанк»	166	137	6 188 525,00	2 963 237,00
9. ПАТ АБ «ПІВДЕННИЙ»	65	32	6 039 460,18	2 138 493,23
10. АТ АБ «Укргазбанк»	586	518	3 720 728,63	2 666 656,35
11. АТ «Сенс Банк»	59	41	2 279 278,12	1 063 769,87
12. АТ «БАНК ВОСТОК»	68	43	1 688 362,00	797 620,00
13. АТ АКБ «Львів»	312	204	1 682 866,00	1 063 772,00
14. АТ «БАНК КРЕДИТ ДНІПРО»	164	162	1 497 285,53	1 494 228,52
15. АТ «Кредобанк»	174	152	1 249 686,93	868 800,28
Інші банки	370	288	4 367 909,15	3 121 976,42
Всього по банках	13 088	8 750	104 462 050,02	46 920 549,08
Показники на 01.01.2024 року	13 981	10 914	78 837 495,85	44 512 714,00

Джерело: систематизовано на основі [4]

Пільгове фінансування агровиробників за Програмою «Доступні кредити 5-7-9%» протягом 2024-2025 років є можливим завдяки підтримці Світового банку в межах «Екстреного проекту надання інклюзивної підтримки для відновлення сільського господарства України (ARISE)». На сьогодні участь у програмі беруть 46 банків, найбільшу кількість кредитів від початку дії програми видали АТ КБ «Приватбанк» (46,6 тис.), АТ «Ощадбанк» (15,5 тис.) та АТ «Укргазбанк» (5,5 тис.).

Необхідно також відмітити, що з 1 грудня 2024 року кредити за програмою «Доступні кредити 5-7-9%» для підприємців, які займаються сільським господарством та переробкою сільськогосподарської продукції, надаються з урахуванням екологічних і соціальних стандартів Світового банку [5; 6]. Екологічна та соціальна оцінка стимулює бізнес до впровадження сталого розвитку при здійсненні своєї господарської діяльності.

В той же час, в складних економічних умовах, обумовлених війною, у 2024 році має місце заборгованість уряду перед банками з компенсації пільгових відсоткових ставок у межах державної програми «Доступні кредити 5-7-9%», яка становить приблизно 10 млрд грн порівняно із 7 млрд грн у 2023 році [7]. Зокрема НБУ акцентує увагу на тому, що поточні бюджетні видатки на програму «Доступні кредити 5-7-9%» покривають лише наявні виплати за позиками без резерву для погашення боргу та зростання портфеля. Тож, для ефективного функціонування програми в перспективі необхідно уникати виникнення боргів за рахунок фокусування програми, коригування параметрів ставок і запланованих обсягів кредитного портфеля.

2. Грантові програми.

З 01 липня 2022 року стартувала урядова програма «єРобота». Урядовий проект «єРобота» включає грантові програми, спрямовані на стимулювання підприємницької діяльності та створення робочих місць. Зокрема, це програми мікрогрантів на відкриття чи розвиток власного бізнесу, грантів на створення й розвиток переробних підприємств, а також одним із напрямків даної програми є напрямок «Свій сад», який дасть можливість агропідприємцям та фермерам отримати грант на створення або розвиток садівництва, ягідництва та виноградарства, завдяки чому вони

будуть створювати нові робочі місця. За 2024 рік грантову допомогу від Уряду на розвиток садів та теплиць отримали 111 агровиробників на суму 477,2 млн грн. З них на розвиток садівництва, ягідництва і виноградарства 320,2 млн грн допомоги отримали 78 підприємств, а на розвиток тепличного господарства було виплачено 157 млн грн, які отримали 34 підприємства. Загалом з початку дії програми вже виплачено більше 1,18 млрд грн грантової допомоги 249 сільгоспвиробникам [8].

Метою Уряду України є збільшення частки переробної промисловості у ВВП країни до 20%, що відповідає стандарту Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). Тому завдяки грантовим програмам стимулюється розвиток переробних підприємств, серед яких велику частку займають підприємства аграрної галузі. За грантовою програмою для переробних підприємств «Новий рівень» підприємці можуть отримати грант до 8 млн грн на розвиток бізнесу. При цьому обов'язковою умовою надання коштів є створення отримувачем гранту нових робочих місць.

У 2024 році за програмою «Новий рівень» держава виплатила 375 грантів на суму 1,788 млрд грн. Зокрема Міністерство економіки перерахувало 900,9 млн грн для 181 підприємства, а ще 194 гранти на суму 887,5 млн грн були надані через Державний центр зайнятості. Загалом з початку дії програми у 2022 році держава схвалила 1156 заявок на створення та розвиток виробництв на суму 5,8 млрд грн. В жовтні 2024 року Уряд розширив можливості для бізнесу – гранти стали доступні для підприємств із зони активних бойових дій. Крім того, тепер грантер зобов'язаний створити лише 5 нових робочих місць незалежно від розміру гранту (попередня вимога була до 25 робочих місць) [9].

Відповідно Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування Державного аграрного реєстру та удосконалення державної підтримки виробників сільськогосподарської продукції» та постанови Кабінету міністрів України №573 від 02.06.2021 «Про функціонування Державного аграрного реєстру» в Україні був створений Державний аграрний реєстр. Цифрові реєстри для підтримки аграріїв використовуються в Ірландії, Естонії, Іспанії, Італії, Нідерландах та інших країнах ЄС.

Державний аграрний реєстр (ДАР) – це автоматизована електронна система, створена Мінагрополітики з метою ефективного та прозорого залучення та розподілу усіх видів підтримки для українських аграріїв, як за кошти державного бюджету, так і у вигляді пільгових кредитів, міжнародних грантів або технічної допомоги [10]. Кредитування сільськогосподарських підприємств через Державний аграрний реєстр – це новий інструмент, що надає фермерам доступ до додаткових фінансових ресурсів та можливість подати заявку на кредит або субсидію, що сприяє підвищенню прозорості та швидкості доступу до фінансів для аграріїв, включаючи дрібні господарства. З 1 січня 2025 року кредити за програмою «Доступні кредити 5-7-9%» надаються сільгоспвиробникам (пролонгуються) за умови, що вони зареєструвалися у ДАР.

Основні міжнародні програми підтримки аграрного бізнесу традиційно роблять акцент на підтримці малого і середнього бізнесу та реалізуються через банківські установи України, зокрема державні. Серед ключових міжнародних партнерів Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) та Європейський інвестиційний банк (ЄІБ). Іншими міжнародними фінансовими організаціями, які мають програми фінансування для українських позичальників є Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР), Європейський Інвестиційний Фонд (ЄІФ) та Європейський Союз (ЄС), Western NIS Enterprise Fund [11].

Реалізація програм міжнародних фінансових організацій (МФО) здійснюється переважно через мережу українських банків-партнерів. Співпраця з банківською установою, що має ґрунтовний досвід взаємодії з МФО, забезпечує позичальникам комплексний професійний супровід на всіх етапах кредитного процесу. Емпіричні дані свідчать про домінування державних банків у сфері співробітництва з МФО. Зокрема, в умовах повномасштабної війни АТ «Укресімбанк» забезпечив адміністрування понад 50% загального обсягу фінансових ресурсів, наданих міжнародними фінансовими організаціями Україні. Також необхідно зазначити, що реалізація всіх кредитних програм міжнародних фінансових організацій здійснюється при умові, що позичальники-аграрні підприємства дотримуються екологічних і соціальних стандартів Світового банку.

Активне кредитування аграріїв свідчить про ефективність державних програм підтримки та зростаючу довіру банківських установ до сільськогосподарських виробників. Це підтверджує той факт, що у Державному бюджеті України на 2025 рік передбачена значна підтримка з боку держави аграрної галузі. Зокрема, 1 млрд грн передбачено на розвиток тваринництва та агропереробної галузі. Це кошти, які надійдуть до Держбюджету з проекту «Земельний банк» від аукціонів з оренди

державних сільськогосподарських земель. Також у Держбюджеті передбачено 4,7 млрд грн на виплату дотацій на гектар сільгоспвиробникам та на утримання корів, овець і кіз. Ще 200 млн грн заплановані на відновлення та будівництво меліоративних систем, 5 млн грн – на компенсацію ЄСВ сімейним фермерським господарствам, а також 80 млн грн – на надання пільгових безвідсоткових кредитів фермерським господарствам. Передбачені 1,37 млрд грн на видачу грантів, у тому числі на сади і теплиці, та 1 млрд грн – на розмінування сільськогосподарських земель [12].

Важливим аспектом є також розвиток альтернативних інструментів фінансування, таких як аграрні розписки, лізинг, факторинг, що дозволить диверсифікувати джерела фінансових ресурсів для агровиробників та знизити їх залежність від банківського кредитування.

На основі проведеного дослідження пропонуються такі заходи для покращення системи кредитування вітчизняних сільськогосподарських підприємств (табл. 2):

Таблиця 2

Основні заходи для покращення системи кредитування вітчизняних сільськогосподарських підприємств

Основні заходи	Характеристика
1. Удосконалення державних програм підтримки	Збільшення обсягів компенсації відсоткових ставок Розширення переліку банків-учасників програм Спрощення процедури отримання державної підтримки Запровадження додаткових стимулів для кредитування малих фермерських господарств
2. Розвиток альтернативних механізмів фінансування	Стимулювання розвитку аграрних розписок Впровадження механізмів факторингу та форвардних закупівель Розвиток лізингових програм для придбання сільськогосподарської техніки Створення спеціалізованого аграрного банку розвитку
3. Удосконалення системи управління ризиками	Розвиток державної системи аграрного страхування Створення гарантійного фонду для покриття воєнних ризиків Впровадження механізмів хеджування цінних ризиків Розробка спеціальних методик оцінки кредитоспроможності аграрних підприємств в умовах воєнного стану
4. Інституційні зміни	Удосконалення законодавчої бази щодо застави сільськогосподарських земель Створення єдиної інформаційної системи для моніторингу аграрних кредитів Розвиток інфраструктури аграрного фінансового ринку Посилення координації між державними органами у сфері підтримки аграрного кредитування
5. Посилення міжнародної співпраці	Залучення міжнародних фінансових організацій до кредитування аграрного сектору Імплементация найкращих світових практик агрокредитування Розширення програм технічної допомоги для розвитку фінансових інструментів Створення спеціальних програм підтримки експорто-орієнтованих виробників

Реалізація запропонованих заходів сприятиме підвищенню доступності кредитних ресурсів для сільськогосподарських підприємств, що є основою для забезпечення сталого розвитку України в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення.

**ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ
І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ**

В умовах військової агресії та значних економічних викликів сільськогосподарський сектор демонструє свою стратегічну важливість для економіки України. Ефективне кредитування аграрного бізнесу стає не просто інструментом підтримки галузі, а фундаментальною основою для забезпечення сталого економічного розвитку держави з кількох ключових причин:

- сільське господарство залишається одним з основних джерел валютних надходжень до країни, забезпечуючи значну частку експортних доходів, що критично важливо для підтримки макроекономічної стабільності та курсу національної валюти в умовах воєнного стану;
- аграрний сектор відіграє вирішальну роль у забезпеченні продовольчої безпеки країни, що набуває особливого значення в умовах порушення логістичних ланцюгів та загроз блокування експортних портів;
- сільськогосподарське виробництво створює значну кількість робочих місць, особливо у сільській місцевості, що критично важливо для підтримки соціальної стабільності та забезпечення зайнятості внутрішньо переміщених осіб;
- агропромисловий комплекс має потужний мультиплікативний ефект, стимулюючи розвиток суміжних галузей економіки, що особливо важливо для відновлення економічної активності в умовах воєнного стану.

Концепція сталого розвитку в контексті воєнного стану набуває нового значення та включає чотири взаємопов'язані компоненти:

- економічна стійкість – здатність економічної системи підтримувати виробничі процеси та забезпечувати економічне зростання навіть в умовах зовнішніх шоків та військових загроз;
- соціальна справедливість – забезпечення продовольчої безпеки, збереження робочих місць та підтримка доходів населення;
- екологічна відповідальність – збереження природних ресурсів та мінімізація негативного впливу на довкілля навіть в умовах воєнного стану;
- управлінська складова – переваження системи державної влади на різних рівнях управління, забезпечення результативності, ефективності, відкритості та інклюзивності управлінського процесу, підзвітності й відповідальності суб'єктів управління.

Дослідження показало, що ефективна система кредитування аграрного сектору сприяє досягненню всіх чотирьох компонентів сталого розвитку через: забезпечення безперервності виробничих процесів у сільському господарстві, підтримку інвестицій у модернізацію та розвиток аграрної інфраструктури, стимулювання впровадження енергоефективних та екологічних технологій, сприяння розвитку малого та середнього агробізнесу.

В умовах воєнного стану особливого значення набуває адаптивність системи кредитування до нових викликів та загроз. Дослідження виявило, що традиційні механізми кредитування потребують суттєвої модифікації з урахуванням: підвищених ризиків ведення агробізнесу в умовах воєнного стану, необхідності швидкого відновлення пошкодженої інфраструктури, потреби в нових інструментах оцінки кредитних ризиків, важливості міжнародної підтримки та гарантій. Таким чином, ефективне кредитування сільськогосподарських підприємств стає не просто галузевим інструментом, а системоутворюючим фактором забезпечення розвитку аграрного бізнесу та сталого розвитку України в умовах воєнного стану. Воно створює фундамент для збереження економічного потенціалу країни, забезпечення її продовольчої безпеки та формування передумов для післявоєнного відновлення на засадах сталого розвитку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Капінос Г.І., Ларіонова К.Л. Проблеми управління сталим розвитком України в умовах війни. *Modeling the development of the economic systems*. Khmelnytskyi, 2023. №1. С. 93-103. URL: <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-7-13>
2. Український експорт у 2024 році зріс на 13,4% до \$41 млрд. Міністерство економіки України. URL: <https://surl.li/enpfqy>
3. Доступні кредити «5-7-9%»: 44,8 млрд грн отримали аграрії з початку 2024 року. Дія Бізнес. URL: <https://surl.li/pnlqgy>
4. Інформація про стан залучення кредитних коштів суб'єктами підприємництва агропромислового комплексу у 2024 році. Міністерство аграрної політики та продовольства України. URL: <https://surl.li/rdbgcm>
5. Environmental and Social Standards (ESS). WORLD BANK GROUP. URL: <https://surl.li/tuvcps>
6. Екологічна та соціальна оцінка бізнесу для отримання кредиту за програмою «Доступні кредити 5-7-9%». ПриватБанк. URL: <https://privatbank.ua/handbook/esrm>
7. Уряд заборгував перед банками за програму «5-7-9» 10 мільярдів. Мінфін. 23 грудні 2024. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2024/12/23/142146261/>
8. За 2024 рік грантову допомогу на розвиток садів та теплиць отримали 111 агровиробників на суму 477,2 млн грн. Верховна Рада України. Офіційний вебпортал парламенту України. 23 грудня 2024 р. URL: <https://surl.li/kyfldf>
9. Гранти на переробку: у 2024 році виробники отримали майже 1,8 млрд грн підтримки. Міністерство економіки України. URL: <https://surl.li/kuoeop>
10. Про Державний аграрний реєстр. Державний аграрний реєстр. URL: <https://www.dar.gov.ua/about-dar>
11. Фінансування агросектору: Які програми кредитування пропонують банки. KURKUL. Онлайн асистент фермера. 8 лютого 2024 р. URL: <https://surl.li/kzrehv>
12. Про Державний бюджет України на 2025 рік. Закон України № 4059-IX від 19.11.2024 року. Верховна рада України. URL: <https://surl.li/jhiqgx>
13. Впродовж 2024 року агрогосподарства отримали майже 104,5 млрд гривень банківських кредитів на розвиток. Верховна рада України. 13 січня 2025. URL: <https://surl.li/jhuluw>

14. Томашук І.О., Вольська Л.Л. Забезпечення та організаційні засади банківського кредитування аграрних підприємств. *Економіка та суспільство*. 2024. №68. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-30>

REFERENCES:

1. Kapinos H.I., Larionova K.L. Problemy upravlinnia stalym rozvytkom Ukrainy v umovakh viiny. *Modeling the development of the economic systems*. Khmelnytskyi, 2023. №1. S. 93-103. URL: <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-7-13>
2. Ukrainyskyi eksport u 2024 rotsi zris na 13,4% do \$41 mlrd. Ministerstvo ekonomiky Ukrainy. URL: <https://surl.li/enpfqy>
3. Dostupni kredyty «5-7-9%»: 44,8 mlrd hrn otrymaly ahrarii z pochatku 2024 roku. Diia Biznes. URL: <https://surl.li/pnlqgv>
4. Informatsiia pro stan zaluchennia kredytnykh koshtiv subiektamy pidpriemnytstva ahropromysloвого комплексу u 2024 rotsi. Ministerstvo ahrainoi polityky ta prodovolstva Ukrainy. URL: <https://surl.li/rdbgcm>
5. Environmental and Social Standards (ESS). WORLD DANK GROUP. URL: <https://surl.li/tuvcps>
6. Ekolohichna ta sotsialna otsinka biznesu dlia otrymannia kredytu za prohramoiu «Dostupni kredyty 5-7-9%». PryvatBank. URL: <https://privatbank.ua/handbook/esrm>
7. Uriad zaborhuvav pered bankamy za prohramu «5-7-9» 10 miliardiv. Minfin. 23 hrudni 2024. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2024/12/23/142146261/>
8. Za 2024 rik hrantovu dopomohu na rozvytok sadiv ta teplyts otrymaly 111 ahrovyrobnykiv na sumu 477,2 mln hrn. Verkhovna Rada Ukrainy. Ofitsiinyi vebportal parlamentu Ukrainy. 23 hrudnia 2024 r. URL: <https://surl.li/kyfldf>
9. Hranty na pererobku: u 2024 rotsi vyrobnyky otrymaly maizhe 1,8 mlrd hrn pidtrymky. Ministerstvo ekonomiky Ukrainy. URL: <https://surl.li/kuoeop>
10. Pro Derzhavnyi ahrainyi reiestr. Derzhavnyi ahrainyi reiestr. URL: <https://www.dar.gov.ua/about-dar>
11. Finansuvannia ahrosektoru: Yaki prohramy kredyтування proponuiut banky. KURKUL. Onlain asystent fermera. 8 liutoho 2024 r. URL: <https://surl.li/kzrehv>
12. Pro Derzhavnyi biudzhzet Ukrainy na 2025 rik. Zakon Ukrainy № 4059-ІKh vid 19.11.2024 roku. Verkhovna rada Ukrainy. URL: <https://surl.li/jhiqgx>
13. Vprodovzh 2024 roku ahroshospodarstva otrymaly maizhe 104,5 mlrd hryven bankivskykh kredytiv na rozvytok. Verkhovna rada Ukrainy. 13 sichnia 2025. URL: <https://surl.li/jhuluw>
14. Tomashuk I.O., Volska L.L. Zabezpechennia ta orhanizatsiinyi zasady bankivskoho kredyтування ahrainykh pidpriemstv. *Економіка та суспільство*. 2024. №68. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-30>

THE ROLE OF AGRICULTURAL ENTERPRISES LENDING IN AGRICULTURAL BUSINESS DEVELOPMENT AND ACHIEVING SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS OF UKRAINE UNDER MARTIAL LAW

LARIONOVA Katerina, KAPINOS Hennadii
Khmelnyskyi National University

The article delves into the essence and challenges of managing Ukraine's sustainable development under the complex conditions of war. It emphasizes that, in light of current events, the global community is compelled to reassess the global sustainable development goals, particularly focusing on the socio-economic aspects of the development process. In the context of ensuring Ukraine's sustainable economic development, the growth of the agricultural sector and the diversification of its funding sources through effective lending mechanisms have gained critical strategic importance. The article underscores the need for robust state support for preferential lending aimed at strengthening the country's economy and securing food security in the region. The key support programs available to agricultural producers are also identified, highlighting their role in fostering the resilience of the agricultural sector. Furthermore, the article explores the factors that underline the significance of developing a comprehensive agricultural business lending system, which is crucial for the sustainable economic development of Ukraine. The research highlights how the efficiency of credit support in the agricultural sector directly influences the pace of technological modernization, productivity enhancement, and the potential for expanding exports. These factors, in turn, shape the strategic development prospects of Ukraine's entire agro-industrial complex, positioning it as a major player in the global food market. In addition, the article presents a series of key measures designed to improve the lending system for domestic agricultural enterprises. These measures are aimed at strengthening the capacity of agricultural businesses to adapt to the challenges posed by wartime conditions and to ensure long-term sustainability, growth, and competitiveness on both the domestic and international fronts. The findings of the article provide essential insights into the critical role of agricultural lending in Ukraine's post-war recovery and future development.

Keywords: lending, agricultural enterprise lending, sustainable development, sustainable development goals, preferential loans, state food security, agricultural business development, grant programs.